

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.8.2025.355621>
УДК 78.071.1(438:477)Зарембський:78.03(045)

ШАМАЄВА К. І.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського; доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано (Київ, Україна).

Shamayeva, Kira. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music; Doctor Doctor of Art Studies (Dr. Hab.), Professor, Professor of the General and Specialized Piano Department (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1869-5029>

kishamaeva@gmail.com

ПОВЕРНЕННЯ ЮЛІУША ЗАРЕМБЬСЬКОГО

THE RETURN OF JULIUSZ ZARĘBSKI

Уславлений польський композитор і піаніст Юліуш Зарембський (Juliusz Zarębski, 1854–1885) народився в Житомирі — центрі Великої Волині, на споконвічній українській землі, де впродовж століть поруч жили український і польський народи, взаємодіяли їхні культури, традиції, фольклор, побут. У такій поліетнічній атмосфері минули дитинство й рання юність Юліуша (батьки — поляки, нянька — українська дівчина). Юнак здобув ґрунтовну музичну освіту, що дало йому змогу за два роки з відзнакою закінчити шестирічний курс Віденської консерваторії (Konservatorium Wien) за класами гри на фортепіано та композиції. Це визначило його подальший творчий шлях. Отримавши в Петербурзі диплом вільного артиста, Зарембський протягом року перебував у рідному місті, а згодом для вдосконалення майстерності вирушив до Риму, щоб навчатися в легендарного Ференца Ліста. Навчання переросло в дружнє й плідне творче спілкування: молодий музикант опинився в елітарному європейському

мистецькому середовищі, що сформувалося навколо великого Маестро. Концертні виступи в Римі, Неаполі, Константинополі, Варшаві, Парижі принесли Ю. Зарембському славу виконавця. Згодом його було обрано професором Брюссельської королівської консерваторії (Conservatoire royal de Bruxelles / Koninklijk Conservatorium Brussel). У цей період створено Фортепіанний квінтет, який став окрасою жанру в європейській музиці. Водночас композитор підтримував постійний зв'язок із рідним містом: відвідував батьківський дім, спілкувався із земляками, надихався волинською природою. Останньою стала подорож на малу батьківщину. Раптовою смертю і похованням на католицькому кладовищі рідного Житомира завершився його життєвий шлях.

До сторіччя від дня народження митця вийшла друком монографія польського дослідника Тадеуша Струмільла (Tadeusz Strumiłło) [1954], а 1960 року опубліковано нарис «Юльош Зарембский» Ігоря Федоровича Белзи [Бэлза, 1960].

У середині 1960-х років до статті видатного земляка звернулася житомирська вчителька музики, краснавиця Олена Павлівна Венцеславська. У місцевій пресі з'явилися дві розгорнуті публікації про життя і творчість музиканта [Венцеславська, 1967; 1968].

На початку 1970-х років архівні розшуки, пов'язані з житомирським оточенням композитора, розпочала авторка цих рядків. До наукового обігу введено матеріали про родину Зарембських і навчання Юліуша в гімназії, з'ясовано точну дату смерті композитора, ідентифіковано його вчительку музики Луцію Ручинську (Łucja Rucińska, 1817/18?–1882). Віднайдено два листи Юліуша з Відня до Житомира — місцевого композитора й віолончеліста Анджея Яновича, отримано музичні рукописи останнього (передано до кабінету-музею Бориса Лятошинського в Житомирі). За матеріалами архівних знахідок і житомирської та київської преси відповідного періоду підготовлено доповіді на міжнародних та всеукраїнських конференціях і опубліковано такі праці:

Muzycy polscy w Zytomierzu. *Muzyka*. 1978. № 1. S. 61–67.

Juliusz Zarębski w Zytomierzu. *Muzyka*. 1979. № 2. S. 19–31.

Nowe materiały archiwalne dotyczące polsko-ukraińskich kontaktów muzycznych w 2 połowie XIX w. *Kultura polska XVIII i XIX w. i jej związki z kulturą Rosyi*. Warszawa, 1984. S. 153–168.

Поляк з Житомира. *Золоті сторінки історії України: Ференц Ліст та піаністична культура ХХ століття* : зб. ст. і матеріалів. Кіровоград, 1999. С. 31–33.

До біографії Юліуша Зарембського. *Українсько-польські культурні взаємини / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського; Ін-т мистецтв Польської АН [Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk]*. Вип. 2. Київ, 2008. С. 121–130.

І знов Житомир... Уже кілька поколінь житомирських дослідників утримують постать Юліуша Зарембського в полі наукової уваги краєзнавців і мистецтвознавців, а також у сфері концертних зацікавлень музикантів-виконавців. Звучить його музика (зокрема, першу частину Квінтету лише в цьому столітті виконували чотири рази). Організуються екскурсії місцями, пов'язаними з його ім'ям.

До ювілею 2024 року видано перший збірник матеріалів «Юліуш Зарембський: відомий і невідомий» (Житомир, 2024), у якому краєзнавчі розвідки доповнено працями істориків, бібліографів, філологів, журналістів, музикознавців та виконавців-практиків. Триває підготовка другої частини видання. Святкові заходи продовжить міжнародний форум дослідників творчості композитора і важлива мистецька подія — виконання «Галицьких танців» в оркестровці Ференца Ліста (20 листопада 2024 року).

Зарембський повертається...

Список використаної літератури

1. Бэлза И. Ф. Юльюш Зарембский. Москва : Гос. муз. изд, 1960. 56 с.
2. Венцеславська О. П. Початок шляху. *Радянська Житомирищина*. 1967. 24 листопада.
3. Венцеславська О. П. Волинь завжди була в його серці. *Радянська Житомирищина*. 1968. 10 березня.
4. Копоть І. Є. Європейське зарембськознавство за минулі 100 років. *Юліуш Зарембський: відомий і невідомий* : зб. ст. Житомир : Бук-друк, 2024. С. 6–17.
5. Шамаєва К. І. Митці. Освіта. Час (З архівних джерел) : зб. ст. Житомир : Косенко М. Г., 2005. 135 с.
6. Юліуш Зарембський: відомий і невідомий Житомир = Juliusz Zarębski: known and unknown : зб. ст. / Музей Бориса Лятошинського в Житомирі ; ред.-упоряд. І. Є. Копоть, Д. А. Шміло: Бук-Друк, 2024. 376.
7. Strumiłło T. Juliusz Zarębski. Kraków : PWM, 1985. 76 s.
8. Szamajewa K. I. Muzycy polscy w Zytomierzu. *Muzyka*. 1978. № 1. S. 61–67.
9. Szamajewa K. I. Juliusz Zarębski w Zytomierzu. *Muzyka*. 1979. № 2. S. 19–31.